

Yetişin, çocuklarımızı sakatlıyorlar

30/01/2004

'Ders Kitaplarında İnsan Hakları Projesi', TÜBA şemsiyesi altında, Tarih Vakfı'nın koordinatörlüğü ve Türkiye İnsan Hakları Vakfı'nın uzmanlık desteğiyle yürütülen bir proje.

[AYŞE BUĞRA](#)

DERS KİTAPLARINDA İNSAN HAKLARI: TARAMA SONUÇLARI

derleyenler: Betül Çotuksöken, Ayşe Erzan, Orhan Silier, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, 2003, 346 sayfa, 9 milyon lira.

'Ders Kitaplarında İnsan Hakları Projesi', TÜBA şemsiyesi altında, Tarih Vakfı'nın koordinatörlüğü ve Türkiye İnsan Hakları Vakfı'nın uzmanlık desteğiyle yürütülen bir proje. Bu proje kapsamında yayınlanan 'Ders Kitaplarında İnsan Hakları: Tarama Sonuçları' başlıklı derlemeyi okurken, Ionesco'nun 'Ders' adlı oyunu hiç aklımdan çıkmadı. Oyunda, bir öğrenci yaşlı bir profesörün evine özel ders almaya gider. Oyunun başında, zeki, sevimli ve terbiyeli bir genç kız olarak görünen öğrenci, oyun boyunca, ders sırasında maruz kaldığı ipe sapa gelmez zırvaların etkisiyle, giderek sağlığını ve canlılığını kaybeder. Oyunun sonunda da, profesör tarafından hançerlenerek öldürür. Perde kapanmadan önce, seyirciler genç kızın profesörün kırkıncı kurbanı olduğunu öğrenir ve hizmetçinin yeni bir öğrenciyi içeri almasını izlerler.

Tarama Sonuçları'na katkıda bulunan yazarların taranan 190 adet kitaptan verdikleri örneklerle bakanlar, bu ders kitaplarının 'Ders'le nasıl bir ilişkileri olduğunu görmekte zorlanmayacaklardır sanıyorum. Her ne kadar Tarama Sonuçları'nın amacı, ders kitaplarında genel olarak insan haklarına aykırı öğeleri saptamak olarak belirlenmişse de, ortaya çıkan sonuç galiba şu: İlk ve orta öğretim düzeylerinde kullanılan ders kitaplarında en korkunç biçimde ihlal edilen hak, insanın, zihinsel kapasitesini geliştirerek ve çağdaş bilgi edinme yollarını öğrenerek, içinde yaşadığı dünyada kendi yetenek ve eğilimlerine uygun bir biçimde varolabilmesine yardımcı olacak bir eğitim alma hakkı. Hatta, taranan ders kitaplarının, eğitimin temel amacı olarak benimsedikleri endoktrinasyon amacı doğrultusunda, öğrencilerin zihinsel kapasitelerini geliştirmelerini ve çağdaş bilgi edinme yollarına ulaşmayı öğrenmelerini sistematik olarak engelleyici bir nitelik taşıdıkları, otoriteye kayıtsız şartsız bağlılığın önemini vurgularken öğrencilerin yeteneklerini ve eğilimlerini özellikle törpüledikleri söylenebilir. Buna, öğrencilere aşılarmaya çalışılan doktrinin içeriğinde önemli dozda paranoya bulunduğu da eklenirse, ortaya çıkan tabloda 'okuyup adam olmaları için' okula gönderilen çocukların, orta öğretim süreçlerini zihinsel olarak sakatlanmış olarak tamamlama tehlikesiyle karşı karşıya oldukları açıkça görülecektir.

En büyük Türk

Tarama Sonuçları'ndaki örneklerden, öğrenciye doğru düşünmeyi ve doğru bilgiye ulaşmayı öğretmek kaygısının Türk eğitim sisteminde pek yeri olmadığı anlaşılıyor. Aksine, ders kitabı yazarları tarafından yaygın biçimde benimsenen bazı yanlış düşünme biçimleri, sistematik biçimde öğrencilere aktarılıyor. Görüş ve inançları yansıtan normatif önermelerle somut gerçekleri ifade eden pozitif önermelerin birbirine karıştırılması, bu yanlış düşünce biçimlerinin çok karşılaşılan bir örneği. Bu doğrultuda, öğrencilere, Türklerin özelliklerinin "Doğruluk, çalışkanlık, insan sevgisi ve hoşgörü, yardımseverlik, bağımsız yaşamak, konukseverlik, büyüklere saygı küçüklere sevgi" (p.73) olduğu veya "Her Türk vatandaşı(nın), bağımsızlığımızın ve ülke bütünlüğümüzün koruyucusu olan ordumuzun

gönüllü ve yılmaz askeri" olduğu (Altınay, s. 153) gibi 'bilgilerin' verildiğini görüyoruz.

Bu durumun vehameti, sadece bir Türk'ün nasıl ve ne olması gerektiği yolundaki inançların öğrencilere bilgi olarak dayatılmasında yatmıyor. Bu dayatma süreci içinde, herhangi bir mantıklı tartışma ve ikna süreci izleme gayretine de rastlamıyoruz. Ders kitabı yazarlarının önemli bir kısmının, korkunç bir entelektüel tembellik içinde, ele aldıkları konuları Atatürk'ün otoritesine sığınarak başlatıp bitirdiklerini görüyoruz. Fatma Gök'ün yazdığı gibi, "Sevgi, Saygı ve Hoşgörünün Anlamı' gibi bir konuyu bile Atatürk'e başvurmadan anlatamayacak kadar çaresiz ve yetersizlik içinde olmak", gerçekten de, "son derece endişe vericidir" (s. 165). Ama bu tür bir otoriteye sığınışın endişe verici niteliği, onun zavallılığıyla sınırlı değil. "Dünya yüzünde Türk'ten daha büyük, daha temiz... millet görülmemiştir", "Diğer din sahiplerinin dinine ve milletine saygılı tek millet bizim milletimizdir" (Bora, s.73) gibi bilgilerle (!) donatılan öğrencinin, "Neden ama, mesela bugün İsveç'te..." diye başlayan bir soruyla konuyu biraz kurcalamaya çalışma şansı yok. Kesinlikle yok, çünkü söz konusu bilgiler, Atatürk'ün konuşmaları veya yazılarından, bağlamları dışına çekilip alınmış cümlelerden oluşuyor ve bu onlara sorgulanıp tartışılmaz bir nitelik kazandırıyor. Yani öğrencilere, sadece otoriteye yaslanmak, sorgulamamak ve tartışmamak bir güzel öğretiliyor. Her konuda mutlak otorite olarak karşılara çıkan Atatürk'ün görüşlerini anlamalarına ne kadar yardım edildiği ise, son derece kuşkulu. Tarama Sonuçları'nın verdiği tehlike işaretleri arasında özellikle ciddiye alınması gerekenlerden biri, makale yazarlarının ders kitaplarından yaptıkları alıntılara yansıyan akut paranoya belirtileriyle ilgili. Diğer ülkelerden, özellikle de komşularımızdan kaynaklanabilecek tehditleri öğretmek üzere yazılmış bazı Coğrafya ders kitaplarında (Kahyaoglu, ss.172-206), dünya tarihini 'başkaları'nın 'biz'imle ilgili karanlık emellerini gerçekleştirmeye çalıştıkları sürekli bir tehditler dizisi olarak sergileyen Tarih kitaplarında (Boztemur, ss. 207-239) ve diğer alanlarda, bu paranoyanın pek çok acıklı örneğine rastlanıyor. Böylece, eğitimin öğrencide uyandırması gereken tanımadığını anlama isteği ve farklı ülkelere, tarihin farklı dönemlerine, farklı kültürlere duyulan merak yok edilerek, savunma güdüsü ve düşmanlık duygusuyla tanımlanan bir bakış açısı geliştirilmeye çalışılıyor. Mesela, ezelden beri düşmanlarının şeytani komplolarına hedef olmuş bir milletin, dört tarafı düşmanla çevrili, kendisi de iç düşmanlarla dolu bir ülkede yaşayan evlatları, bir lise 1 Turizm dersi kitabından şunu öğreniyorlar: "Turizm, sosyal ve kültürel yapıları farklı olan insanların birbirinden etkilenerek gelenek, görenek ve ahlaki değerlerinde bozulmaların olmasına neden olmaktadır" (Bora, ss. 76-77). Eğitim adı altında sürdürülen bu endoktrinasyonun yol açabileceği, şiddet eğiliminin de ayrıca üzerinde durmak gerekiyor. Lise edebiyat kitaplarında en çok kullanılan kelimeler sıralamasında, 'ölüm'ün altı kitabın dördünde birinci, birinde ikinci, birinde üçüncü olduğunu gösteren nicel tarama sonuçları (Bora, s. 84), bunun neden gerekli olduğunu göstermeye yeterli sanıyorum.

TÜBA, Tarih Vakfı ve Türkiye İnsan Hakları Vakfı'na, ders kitaplarıyla ilgili sorunların ne derece ciddi olduklarının, büyük bir uzman emeği ve entelektüel derinlik sergileyen böyle bir çalışmayla ortaya konulmasına zemin hazırladıkları için gerçekten minnettarlık duymak gerekiyor. Ama bunun ötesinde, Türkiye'de gençlerin zihinsel olarak sakatlanmasından acı duyacak herkesin, bu durumun değişmesi için ne yapılabileceği üzerine düşünmesi lazım. Belki de Gürol Irzık'ın Tarama Sonuçları'ndaki makalesinin son paragrafı, bu düşünme sürecinin başlangıç noktasını oluşturabilir: "Kanımca eğitimin esas amacı 'vatana ve millete hayırlı' vatandaşlar yetiştirmek değildir. Eğitimin esas amacı özgürce ve bağımsız düşünebilen, soru soran, eleştiren, dogma ve klişelere körü körüne bağlı kalmayan, bilgi sahibi bireyler yetiştirmektir. Bu amaca ulaşıldığı takdirde, zaten, yurdunun, toplumunun ve tüm insanlığın yararını gözeten, bu doğrultuda hareket eden ve yaşayan insanlar yetiştirilmiş olacaktır" (s. 281).